

Türkiye’de Keçi Yetiştiriciliği ve Geleceği Üzerine Bazı Değerlendirmeler

Aytekin GÜNLÜ*, Sema ALAŞAHAN**

Öz: Türkiye keçi varlığı uygulanan yetersiz makro ekonomik politikaların sonucu hızla azalmaktadır. Oysa Türkiye’nin ekonomik ve coğrafi şartları bu türden daha fazla ve etkin olarak yararlanmak için uygundur. Bu çalışmada Türkiye’de keçi yetiştiriciliğinin durumu değerlendirildi ve keçi yetiştiriciliğinin gelişmesine yönelik bazı önerilerde bulunuldu.

Anahtar sözcükler: Et üretimi, keçi yetiştiriciliği, orman-keçi, süt üretimi.

Evaluations on the Future of Goat Breeding in Turkey

Abstract: As a result of insufficient macroeconomic policies, presence of goats rapidly decreases in Turkey. However, economic and geographical conditions are very suitable for more effective goat breeding in Turkey. In this study, general situation of goat breeding in Turkey was evaluated and some suggestions to effective goat breeding were given.

Key words: Meat production, goat breeding, forest-goat, milk production.

Giriş

Keçi; özellikle insanlar ve diğer hayvanlar tarafından değerlendirilemeyen düşük kaliteli mera alanlarını, çalılık ve fundalık alanları değerlendirerek et, süt ve diğer ürünlerine dönüştürülmesine imkân tanıyan kanaatkâr bir hayvandır. Bu özelliği itibariyle keçi dünya üzerinde pek çok yerde yetiştirilmekle birlikte en çok Akdeniz ülkeleri ile Hindistan’a kadar olan ılıman iklim kuşağındaki Orta Doğu ülkelerinde beslenmektedir. Keçinin bu bölgelerde yoğun olarak bulunmasının tesadüfi olmayıp, keçinin yetiştirme ve beslenme biyolojisi ile bu bölgenin arazi yapısı, iklim ve bitki örtüsünün örtüşmesi ile yakından ilişkilidir (4, 11). Bu özelliklerinden dolayı keçi yetiştiriciliği Türkiye’de yaygın olarak yürütülmektedir. Özellikle de yoksul ailelerin hayvansal protein ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir kaynak olma durumundadır. Ancak, yetiştirme alanları ve temel fizyolojik ve davranış özellikleri gereği ormanlık ve fundalık alanlarda meydana getirdiği zarar ve tahribatlardan dolayı sürekli olarak varlığı tartışılan bir hayvan konumundadır (11). Artan çevre bilinci, küresel ısınma vb nedenlerden dolayı yakın gelecekte bu tartışma artarak daha da derinleşecektir. Nitekim son zamanlarda keçilerin bu uğurda kurban edilmeleri gerektiği değerlendirilmeye başlanmıştır.

İnsanoğlunun refah seviyesinin artırılması için mevcut kaynakların tamamından etkin ve verimli olarak faydalanmak kaçınılmaz bir gerçektir. Bunu gerçekleştirirken mevcut ekosistem korumak sürdürülebilir ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir çevre açısından zorunludur. Korunması gereken ekosistem içerisindeki türlerden biriside elbette keçidir.

Bu çalışmada, Türkiye’de keçi yetiştiriciliğinin yakın geçmişteki durumu değerlendirilerek keçi yetiştiriciliğinin rasyonel bir yapıya kavuşturulması için alınması gereken önlemler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Keçi Irkları ve Özellikleri

Keçi, milattan önce 6000–7000 yıllarında evciltirilmiş olup evcil keçi ırkları Orta Avrupa’nın doğu bölgesinde Capra prisca, Afganistan’da Capra falconeri ve Anadolu ve İran’ın dağlık bölgelerinde yaşayan Capra aegagrus yaban keçi ırklarından köken almıştır (8,13).

Keçi ırkları verim yönüne göre; Sütçü ırklar (Saanen, Toggenburg, Malta, Halep, Beyaz Alman, Nubi, Kilis), etçi ırklar (Boer, Jamnapari ve Black Bengal), elyaf tipi ırklar (Ankara, Kaşmir) ve kombine verimli keçi ırkları (Kıl, Sudan keçisi), kürk ve deri ırkları (Maradi ve Nubende) olarak sınıflandırılmaktadır (13).

Ülkemiz Keçi Irkları

Kıl keçisi; Anadolu’nun zor iklimine dayanıklı, zayıf meraları değerlendirebilen, orman içi ve orman kenarı dağ köylerinde yetiştirilen kanaatkâr bir ırktır. Kombine verimli bir keçi ırkı olup ülkemizde sayıca en çok olan keçi ırkıdır (8,13).

Ankara (Tiftik) keçisi; en yoğun olarak Orta ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yetiştirilmekle birlikte Siirt, Mardin, Bitlis, Sivas, Burdur ve Isparta illerinde de bulunmaktadır. Ankara keçisinin en önemli verimi tiftik olup ülkemiz keçi varlığı içinde üçüncü sırada yer almaktadır (13).

Kilis keçisi; Şam keçisi ile Kıl keçisi melezi olup ülke varlığı içinde ikinci sırada olan önemli bir sütçü ırkıdır. Kilis keçisi Güneydoğu Anadolu bölgesinde (Hatay, Gaziantep ve Urfa illeri dolaylarında) yetiştirilmektedir (13).

Ülkemizde Saanen, Alman Alaca Asil Keçi, Alman Beyaz Asil, Toggenburg ve Damascus keçileri kültür ırk olarak bulunmuş ve bunlar birçok melez keçi ırklarının elde edilmesinde yerli ırklarımızla melezleme işlemine tabi tutulmuştur. Yurdumuzda saf olarak Saanen keçi ırkının yetiştiriciliği yapılmaktadır (8,14).

* Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Hayvanlık Ekonomisi ve İşletmeciliği AD, Konya

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Zootečni AD, Konya

Melez keçi ırkları; Akkeçi (Saanen x Kilis), Bornova keçisi (Alman Beyaz Asil x Malta x Anglo-Nubya), Balcalı keçisi (Saanen, Kıl, Kilis ve Akkeçi), Toros Alaca Keçisi (Alman Alaca Asil Keçi x Kıl), Songül keçisi (Alman Alaca Asil Keçi x Kıl melezlerine Damascus katılarak) sayabiliriz (8, 13, 14).

Dünya ve AB'de Keçi Varlığı

Dünya hayvan sayısı 34 yılda (1970 – 2004) sığır (%24,82), manda (%60,11), koyun (%0,08) ve keçi (%110,03) türlerinde artış göstermiştir. Keçi varlığı bu 34 yıllık süreçte %110,03'lük artış oranıyla 2004 yılında 789 501 756 başa ulaşmıştır. İncelenen dönem içerisinde dünya keçi varlığı diğer türlere nazaran hızlı bir artış kaydetmiştir. Dünya et ve süt

üretimi 2004 yılında 260 097 534 ve 622 141 472 ton olup keçi eti ve sütünün bu üretimdeki payı %1,69 ve % 2,01 olmuştur (2).

Dünya hayvansal üretimde keçi türü dışındaki hayvan türlerinin üretimlerinde de artış kendini göstermiş olup en fazla koyun türünde gözlenmiştir. Çünkü koyun varlığında diğer türlerden az olarak sağlanan artışa rağmen hayvan başına verimliliğin yüksek olduğu gözlenmektedir.

AB ülkelerinde genelde hayvan varlığının özeldi ise keçi yetiştiriciliğinin sayısal durumunun ortaya konulması Türkiye açısından gelecekteki rekabet ve atılması gereken adımlara ışık tutabilecektir. Bu amaçla AB ülkelerindeki büyük ve küçükbaş hayvan varlığının durumu Tablo 1'de sunulmuştur (2).

Tablo 1: AB'de Yıllar İtibarıyla Hayvan Varlığı (Bin Baş),ve değişimi (%).

Table 1: Number of Animals (x1000) and Percentage rate according to year in EU.

	Sığır	Değişim %	Koyun	Değişim %	Keçi	Değişim %	Manda	Değişim %
1980	108786		84305		9837		91	
1985	106895	-1,74	94945	12,62	10781	9,60	101	10,99
1990	100177	6,28	121931	28,42	12878	19,45	113	11,88
1995	94949	-5,22	116254	-4,66	12483	-3,07	109	-3,54
2000	93424	-1,61	113992	-1,95	12572	0,71	202	85,32
2001	92549	-0,94	106407	-6,65	11927	-5,13	195	-3,47
2001	90544	-2,17	104477	-1,81	12534	5,09	186	-4,62
2003	89117	-1,58	103341	-1,09	12531	-0,02	224	20,43
2004	88071	-1,17	102874	-0,45	12372	-1,27	262	16,96
24 Yıllık		-19,04		22,03		25,77		187,91

Tablodan anlaşılacağı üzere AB ülkelerinde keçi sayısı son yıllarda artma eğilimine girmiş bulunmaktadır. Bu artış mevcut kaynakların rasyonel ve daha etkili kullanımına önem verilen bir anlayışla hareket edildiğini ve türün AB hayvansal

üretimi için önemli bir kaynak olarak değerlendirilmeye çalışıldığını ortaya koymaktadır.

AB (25) toplam süt üretimi ile et üretimi 1980–2004 yılları arasındaki dağılımı Tablo 2 de verilmiştir (2).

Tablo 2: AB 'de Toplam ve Türler İtibarıyla Süt ve Et Üretimi (Bin Ton), Hayvan Türlerinin Toplam Üretimdeki Payları.

Table 2: Meat and Milk production according to total animals and the species (1000 ton), and the shares in total production of animal species in EU.

TÜRLER		1980	1985	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004
Sığır	Süt üretimi	144322	149349	141636	141199	144988	144102	143968	143427	142304
	Payı %	97,86	97,77	97,4	97,41	97,29	97,09	97,1	97,18	97,16
	Et üretimi	9062	9428	9470	8523	8175	8011	8083	8025	8050
	Payı %	27,87	27,75	26,09	22,3	19,59	19,21	19,15	18,99	18,97
Koyun	Süt üretimi	1678	1834	2080	2126	2266	2378	2395	2306	2319
	Payı %	1,14	1,2	1,43	1,47	1,52	1,6	1,62	1,56	1,58
Keçi	Süt üretimi	1407	1502	1661	1548	1643	1781	1769	1722	1722
	Payı %	0,95	0,98	1,14	1,07	1,1	1,2	1,19	1,17	1,18
Koyun-keçi	Et üretimi	1008	1079	1258	1216	1182	1054	1077	1084	1072
	Payı %	3,1	3,18	3,47	3,18	2,83	2,53	2,55	2,57	2,53
Manda	Süt üretimi	68	74	43	81	135	154	143	127	125
	Payı %	0,05	0,05	0,03	0,06	0,09	0,1	0,1	0,09	0,09
	Et üretimi	0,1	0,8	0,5	0,5	0,1	1,0	2,0	0,1	0,1
	Payı %	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Toplam et üretimi		32510	33973	36299	38227	41734	41696	42203	42254	42434
Toplam süt üretimi		147476	152759	145421	144953	149032	148415	148274	147582	146470

Avrupa Birliği'nin toplam süt üretimi 2004 yılında 146,470 bin ton olup bu süt miktarında koyun % 1,58'lik ve keçi %1,18'lik paya sahip olmuştur. Süt üretimi 24 yıllık zaman diliminde koyunda % 38,20 ve keçide % 22,39 oranında artış göstermiştir. AB ülkelerinde keçi sayısının artışına paralel olarak süt miktarında da bir artış meydana geldiği anlaşılmaktadır.

Avrupa Birliğinde, 24 yıllık süreçte (1980–2004 yılları) toplam et üretiminde koyun-keçi (%6,35) ve manda et üretimi (%27,27) artış göstermiştir.

Türkiye Keçi Varlığı ve Yakın Geçmişte Yaşanan Gelişme ve Değişmeler

Türkiye büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı ve toplam hayvan varlığı içinde keçinin payı Tablo 3'de verilmiştir (3).

Tablo 3'de görüleceği üzere incelenen dönem içerisinde toplam küçükbaş hayvan varlığı 51,196 bin baştan 31,762 bin başa seviyesine gerilemiştir. Bu azalma trendinde uygulanan makro hayvancılık politikalarının yetersizliğinin yanı sıra küçükbaş hayvan varlığındaki azalmaya göç, tüketici talebinde yaşanan değişme, şehirleşme hızı vb sosyal ve kültürel faktörlerde etki etmiştir.

Tablo 3: 1991–2007 Dönemi Türkiye Hayvan Varlığı ve Keçinin Payı (baş, %).

Table 3: Number of animal between 1991 and 2007 and the share of goat (%).

Yıllar	Sığır	Büyükbaş hayvan varlığı			Küçükbaş hayvan varlığı			
		Kültür + melez %	Yerli %	Manda	Koyun	Keçi	Toplam	Keçi payı %
1991	11 972 923	44,16	55,84	366 150	40 432 340	10 764 198	51 196 538	21,03
2000	10 761 000	60,81	39,19	146 000	28 492 000	7 201 000	35 693 000	20,17
2002	9 803 498	63,42	36,58	121 077	25 173 706	6 780 094	31 953 800	21,22
2004	10 069 346	64,6	35,4	103 900	25 201 155	6 609 937	31 811 092	20,78
2005	10 526 440	65,48	34,52	104 965	25 304 325	6 517 464	31 821 789	20,48
2006	10 871 364	68,68	31,32	100 516	26 616 912	6 643 294	33 260 206	19,97
2007	11 036 753	70,32	29,68	84 705	25 475 293	6 286 358	31 761 651	19,79

Türkiye'de 1991–2007 yılları arasında süt ve et üretimi ve türlerin payı Tablo 4 ve Tablo 5'de sunulmuştur (3).

Tablo 4: Türkiye'de Süt Üretimi ve Türlerin Payı (ton).

Table 4: Milk production in Turkey, and the share of the species (ton).

Yıllar	Toplam sığır süt üretimi	Küçükbaş hayvanların süt üretimi				Toplam keçi sütü	Toplam süt üretiminde keçinin payı %
		Koyun	Kıl keçisi	Tiftik keçisi	Toplam keçi sütü		
1991	8616412	1127443	322084	12655	334739	3,27	
2000	8732041	774380	216328	3883	220211	2,26	
2002	7490634	657388	206403	3218	209622	2,51	
2004	9609326	771715	255468	3619	259087	2,43	
2005	10026202	789878	250246	3513	253759	2,29	
2006	10867302	794681	250594	3165	253759	2,13	
2007	11279340	782587	234883	2604	237487	1,93	

1991 yılında üretilen toplam süt miktarı 10 239 942 ton olup %11,01'i koyundan ve % 3,27'ü keçiden elde edilmiştir. 2007 yılında ise 12 329 789 ton olarak üretilen sütün sadece %1,93'ü keçi sütü olup 1 023 074 tonu küçükbaş hay-

vanlardan elde edilmiştir. Keçi süt üretim miktarında düşme gözlenmesine rağmen birim hayvan başına süt üretimi 56,95 kg dan 108,28 kg'a ulaşmış olması hayvan başına üretim miktarını artırmak anlamında olumlu bir sonuçtur.

Tablo 5: Türkiye’de Hayvan Türlerine Göre Et Üretim Miktarı (ton) ve türlerin payı (%).**Table 5:** Meat production (ton) according to the species, and the shares of the species in Turkey.

Yıllar	Toplam	Sığır (ton)	Payı %	Manda (ton)	Payı %	Koyun (ton)	Payı %	Keçi (ton)	Payı %
1991	466 563	309 564	66,35	8 803	1,89	128 626	27,57	19 570	4,19
2000	491 217	354 636	72,20	4 047	0,82	111 139	22,63	21 395	4,36
2002	420 540	327 629	77,91	1 630	0,39	75 828	18,03	15 454	3,67
2004	446 964	365 000	81,66	1 950	0,44	69 715	15,60	10 300	2,30
2005	409 391	321 681	78,58	1 577	0,39	73 743	18,01	12 390	3,03
2006	438 511	340 705	77,70	1 774	0,40	81 899	18,68	14 133	3,22
2007	576 830	432 406	74,96	1 989	0,34	118 075	20,47	24 360	4,22

1991–2007 yılları arasındaki dönemde keçinin küçükbaş et üretim miktarındaki payı %13,21’den %17,10’a yükselmiştir. Koyun ve keçi et üretimindeki artışın hayvan sayısındaki azalmaya rağmen olması birim hayvan başına elde edilen et miktarının arttığının bir göstergesidir.

Yapağı, Kıl ve Tiftik Üretimi

Tablo 6’da görüldüğü gibi, kıl keçilerinden elde edilen kıl miktarı 3.955 tondan 2.536 tona, tiftik miktarı da 1.379 tondan 237 tona gerilemiştir (3).

Tablo 6: Koyun ve keçilerde yün, kıl ve tiftik üretimi (ton).**Table 6:** Wool, mohair and hair production in sheep and goats in Turkey.

Yıllar	Yerli+Merinos	Kıl keçisi	Birim hay. başına verim	Tiftik keçisi	Birim hay. başına verim
1991	60 492	3 955	0,56	1 379	1,53
2000	43 140	2 697	0,55	421	1,54
2002	38 244	2 589	0,55	318	1,60
2004	45 972	2 715	0,60	304	1,71
2005	46 176	2 654	0,60	302	1,71
2006	46 776	2 728	0,60	274	1,72
2007	46 774	2 536	0,60	237	1,73

Orman ve Keçi İlişkisi

Keçi orman ilişkisi ve tartışılması insanlık tarihi kadar geçmişe dayanmakta ve bu tartışma süre gelmektedir. Örneğin kıl keçisinin ormana verdiği zararı anlatan M.Ö. 2500 yılına ait resimlerin olduğu bildirilmektedir (4). Özellikle günümüzde artan çevre bilinci ile bu tartışmaların bundan sonra da artarak devam edeceği açıktır. Bu noktadan hareketle yürütülen çalışmaların bir sonucu olarak Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından hazırlanan “Keçi zararlarının azaltılması eylem planı 2008” bunun somut bir göstergesidir. Eylem planının temel çıkış noktasını keçi ormanın düşmanıdır ve yok edilme noktasına çekilmelidir anlayışının oluşturduğu anlaşılmalıdır.

Keçi anatomik ve fizyolojik özellikleri gereği kendi haline bırakıldığında ormana ve ağaca beslenme içgüdüsünün bir sonucu olarak zarar verir. Ancak; keçinin ormanın tek ve en büyük düşmanı olduğu tartışmalıdır. Türkiye’de 1937–1997 yılları arasında 61 771 adet orman yangını çıkmış, 1 471 344 hektar orman alanı yanmış; son on yılda (1988–1997) 18 808 adet yangın çıkmış 124 466 hektar orman alanı yanmıştır (16). Yine 2009 yılında yaşanan 15–20 bin Ha orman alanının yanması (Serik-manavgat yangını) ormanların karşı karşıya olduğu tehlikeyi açıkça ortaya koymaktadır. Tüm bunlar

ortada iken keçilerin sayılarının (özellikle kıl keçisi) plan bölgesinde yaklaşık 3,5 milyon baştan 2012 yılında 1 milyon baş seviyelerine indirilmesi ormanlarının korunmasına önemli katkı sağlayacak şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır (4).

İlgili rapor ve bakış açısı bugüne kadar bu amaçla uygulanan politikalarındaki temel yanlışın bir tekrarı olarak görülmektedir. Rapor önemli oranda konuya belli bir bakış açısı üzerinden hareketle hazırlanmış ve bu konudaki alternatifleri önemli oranda göz ardı etme eğilimindedir. Bir problemin çözüme kavuşturulmasındaki en önemli etken konunun tüm paydaşlarının sorunun çözümüne katkı sağlaması yani bütüncül bir yaklaşım sergilemektir. Plan bu yönüyle fazlaca tek bir bakış açısını içermekte, diğer paydaşları ise problemi çözmeye zorlamaktadır. Bu nokta planın başarıya ulaşmasındaki en önemli şüphe ayağını ortaya koymaktadır.

Planda özellikle süt sığırcılığı, süt koyunculugu, besi sığırcılığı, besi koyunculugu vb hayvancılık faaliyetlerinin orman içi ve kenarı köylerde keçi yerine ikame edileceği vurgulanmıştır. Ancak adı geçen hayvansal üretimde ihtiyaç duyulan kaba yemlerin hangi kaynaktan sağlanacağı ortaya konulmamıştır. Mevcut piyasa şartlarında bu uygulama ilgili kesimlerin gelir düzeylerini nasıl artıracığı oldukça

tartışmalıdır. Orman içi ve kenarı köylerde yaşayan insanların sürdürülebilir bir gelir elde edememeleri durumunda plan uygulama dönemi sona erdiğinde ve/veya devam ederken tekrar keçi yetiştiriciliğine dönmeleri bir gerçek olarak devam edecektir. Dolayısıyla plan bu yönü ile bugüne kadar ORKÖY tarafından yapılan uygulamanın bir benzeri olarak görülmektedir.

Türkiye’de keçi yetiştiriciliği ekonomik, ekolojik ve sosyolojik olarak göz ardı edilemeyecek bir konudur. Türkiye keçi yetiştiriciliğinin geliştirilmesine yönelik önlemleri almak ve keçi yetiştiriciliğini rasyonel bir yapıya kavuşturmak zorundadır. Keçi orman ilişkileri bir kenara bırakıldığında gerek kıl keçisi yetiştiriciliği gerekse tiftik keçisi yetiştiriciliğinin teknik ve soyo-ekonomik problemleri, hayvancılık sektörünün içinde bulunduğu genel problemlerin dışında düşünmek mümkün değildir (7).

1. İşletme Ölçekleri

Türkiye’de hayvancılık işletmeleri genelde küçük ölçekli olarak yürütülmektedir. Üretim genelde polikültür bir yapıdadır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde toplam işletmeler içerisinde 1–9 baş işletmeye sahip olanların oranı yaklaşık % 23,21 dolaylarında, 10–19 hayvana sahip işletmelerin oranı ise % 16,63; 20–49 baş hayvana sahip işletmelerin oranı %29,28 dolaylarındadır (1). Keçi yetiştiriciliğinin yaygın olarak yapıldığı işletmelerde elde edilen sonuçlarda üretimin küçük ölçekli ve geleneksel yapıda olduğunu ortaya koymaktadır (6, 10, 12) Küçük ölçekli işletme yapıları üretimin rasyonel bir yapıya kavuşturulmasının önündeki en önemli engel teşkil etmektedir.

Az gelişmiş ülke ve yörelerde polikültür bir üretim, tabiat ve piyasa koşullarının ortaya çıkarabileceği ekonomik riskleri aza indirmede olumlu bir faktör gibi görünüyorsa da; çağdaş üretim ekonomisi ve işletmecilik anlayışı bu geleneksel ve kaderci yaklaşımı reddetmektedir (5). Dolayısıyla keçi yetiştiriciliğinde işletmelerinde işletme büyüklüklerini artırıcı politikaların uygulamaya konulması gerekliliği açıktır. Bu açıdan bakıldığında mevcut keçilerin (Orman içi ve kenarı köylerde) kesiminin özendirilmesine yönelik eylemlerin aslında tek yanlı bir bakış açısını ve olası negatif etkileşimlerini ortaya koymaktadır. Uygulanacak rasyonel politikalar ile keçi yetiştiriciliği yapılan işletmelerde işletme ölçekleri büyütülüp kontrollü bir üretim modeli geliştirilmelidir.

2. İslah ve Verimlilik

Türkiye’de keçi yetiştiriciliğinin karlı ve verimli bir yapıya kavuşturulması için yapılması gerekenlerin başında etkili bir ıslah ve yetiştirme programının uygulamaya konulması gelmektedir. Türkiye’de bugüne kadar yapılan ıslah çalışmalarında arzu edilen hedefe ulaşılammıştır. Gerek kıl keçisi gerekse tiftik keçisi için yetiştirici birlikleri, konuyla ilgili kamu kurumları (Tigem, Veteriner Fakültesi ve Ziraat Fakültesi) ve üreticilerin dahil edildikleri bir ıslah programı yürürlüğe konulmalıdır. Bu konuda her şeyden önce saha şartlarına aktarılabilir ve yetiştiriciler tarafından uygulanabilir bir model ile yola çıkılmalıdır. Konuyla ilgili

bugüne kadar yapılan çalışmalar ve ileri sürülen modellerden faydalanılmalıdır (9, 15) . İslah ve verimlilik artışı için kamunun keçi yetiştiricilerine daha fazla destek ve teşvik programı uygulaması ve bu teşvikin sürekliliği başarı şartının olmazsa olmaz kuralı olduğu unutulmamalıdır. Uygulamaya konulacak model en azından orta vadede üretimden başlayarak tüm aşamaları içerecek şekilde (pazarlama, finans, sağlık, eğitim) olmalıdır. Aksi takdirde lokal birer uygulama olarak kalmaktan öteye geçemez. İslahta elde edilen başarının yaygınlaşabilmesi için nitelikli damızlık yetiştiren işletmelerden alınacak hayvanların üreticilere ulaştırılmasında damızlık yetiştiren işletmeleri teşvik edecek bir teşvik sistemi uygulamaya konulmalıdır. Keçi yetiştiriciliğinde özellikle küçük ölçekli işletmelerin büyümesine ve sahiplerinin hayat standartlarının artmasına katkı sağlayacak şekilde bu işletmelere yönelik mikro kredi veya benzeri bir uygulamanın yapılması bu sürece katkı sağlayabilir.

3. Pazarlama ve Üretim Sanayi Entegrasyonu

Keçi yetiştiriciliğinde üretimin gelişmesi önemli oranda, daha öncede bahsedildiği üzere, işletme ölçeklerinin büyümesine bağlıdır. Özellikle kıl keçisi işletmelerinde aile ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılan ihtiyaç fazlasını pazara sunan yapının değişmesi gerekmektedir. Bu yapının değişmesi önemli oranda üretim sanayi entegrasyonunun kurulmasına bağlıdır. Son yıllarda keçi sütünün bazı fizyolojik özelliklerinden dolayı artan talep bu anlamda süt sanayinin bu talebi karşılamak amacıyla birtakım girişimlerde bulunmasının faydalı olacağını ortaya koymaktadır. Bunun için özellikle keçi sütünü işleyecek ve piyasada talebi olan ürünlere dönüştürecek, bunu gerçekleştirirken üreticinin emeğini göz önüne alacak bir entegrasyon modeli oluşturulmalıdır. Bu modelin oluşturulması ile karlı ve verimli bir üretim alanı olmaya başlayan keçi yetiştiriciliğinde kıl keçisi yerine başka saf veya melez ırklar tercihi gündeme gelebilecektir. Bu da keçi orman ilişkilerinde orman üzerindeki baskıyı azaltabilecek, daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir dönüşümün oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bunun sağlanması hiç şüphesiz bu konuda üretim ve bağlı sanayinin destek ve teşvik edilmesi ile mümkündür. Farklı hayvancılık sektörlerinde uygulanan sözleşmeli modelin benzerleri keçi yetiştiriciliği için uygulanabilir ve faydalı bir tecrübe olarak değerlendirilmelidir.

Organik ürünlere olan ilginin artması ve kullanımının yaygınlaşması yakın gelecekte kıl ve tiftikten üretilen ürünlere olan talebi arttıracaktır. Bu konuda atılacak adımlar ve girişimlerle tiftik keçisi yetiştiriciliği yeniden cazip bir üretim alanına dönüştürülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Son yıllarda keçi yetiştiriciliği, Dünya ve AB ülkelerinde, artmaktadır. Bu artışta ekonomik, fizyolojik ve biyolojik faktörler etkili olmaktadır. Keçi anatomik ve fizyolojik yapısı gereği değerlendirilemeyen alanları kaliteli hayvansal ürünlere dönüştürebilmektedir. Bu yönüyle önemli biyolojik varlıktır.

Keçi yetiştiriciliği ülkemizde ağırlıklı olarak kıl keçisi yetiştiriciliği şeklinde olup orman köylerinde ekstansif olarak yapılmaktadır. Süt keçilerinde uygulanan entansif yetiştirme kıl keçileri içinde uygulanabilir hale getirilmelidir. Bu amaçla sistemli ıslah ve üretim modelleri oluşturulması destek ve teşvik edilmelidir.

Keçiden elde edilen et, süt, kıl, elyaf ve deri gibi ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması için tüketiciye ürünleri tanıtmaya yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde uygulanan destek ve teşviklerin keçi yetiştiriciliği içinde yapılması gereklidir. Bugün uygulanan politikalar keçi varlığını özellikle kıl keçisi varlığını azaltma yönündedir.

Keçi yetiştiriciliğinin sürdürülebilir ve karlı olması yetiştirici birliklerinin daha fonksiyonel olmaları ile yakından ilgilidir. Bu konuda birliklerin daha etkin olmalarını sağlayacak uygulama ve destekler gereklidir. Birlik çağdaş örgütlenmenin fonksiyonlarını yerine getirebilir bir yapıya kavuşturulmalıdır.

Özellikle keçi ıslahı ile ilgili çalışmalarda Tarım Bakanlığının ilgili birimleri, bilim kuruluşları ve yetiştirici birlikleri arasında sonuç alınacak çalışmaların yapılabileceği bir organizasyon ve işbirliği yapılmalı ve sürekliliği sağlanmalıdır.

Ekonomik kalkınmanın adaletli, ucuz maliyetle ve sürdürülebilir olması var olan kaynaklardan en etkin yararlanmakla sağlanabileceği unutulmamalıdır.

Kaynaklar

1. **Anonim (2001):** Tarım Sayımı. Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara
2. **Anonim (2006). Dokuzuncu kalınma Planı (2007-2013):** Hayvancılık. Ankara
3. **Anonim (2007).Türkiye İstatistik Kurumu. Veritabanları:** Hayvancılık İstatistikleri. Erişim:www.tuik.gov.tr. Erişim Tarihi: 01.09.2009
4. **Anonim (2008):** Keçi zararlarının azaltılması eylem planı 2008. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü, Ankara
5. **Aral S, Cevger Y (2000):** Türkiye’de Cumhuriyet’ ten Günümüze İzlenen Hayvancılık Politikaları. 35–68. İçinde: Türkiye 2000 Hayvancılık Kongresi, 31 Mart–02 Nisan 2000, Ankara
6. **Bilginturan S, Ayhan V (2008):** Burdur ili damızlık koyun keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinin

yapısal özellikleri ve sorunları üzerine bir araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 31: 24–31

7. **Cevger Y (2002):** Türkiye’de Tiftik Üretimi ve Ekonomik Önemi. II. Ankara Keçisini Geliştirme ve Yaşatma Paneli ve Festivali, 14 Nisan 2002, Boyalı, Güdül, Ankara.

8. **Kaymakçı M (2006):** Keçi Yetiştiriciliği. Meta Basım Matbaacılık, Bornova, İzmir

9. **Kaymakçı M, Tuncel E, Güney O, Taşkın T: Süt keçiciliğinin geliştirilmesi için teknik ve ekonomik öneriler. Erişim:** <http://www.ziraat.ege.edu.tr/~kaymakci/hayvancilik/15.pdf>. Erişim Tarihi: 01.09.2009

10. **Koyuncu ve ark (2006):** Çanakkale koyun ve keçi yetiştiricileri birliği üyesi keçicilik işletmelerinde teknik sorunların belirlenmesi üzerine bir araştırma. Hayvansal Üretim, 47(1): 21–27

11. **Küçükaydın A (2005):** Ormancılık çalışması ve kıl keçisi. Orman Mühendisliği Dergisi, Nisan-Mayıs-Haziran sayısı, Ankara.

12. **Paksoy M, Özçelik A (2008):** Kahramanmaraş ilinde süt üretimine yönelik keçi yetiştiriciliğine yer veren tarım işletmelerinin ekonomik analizi. Tarım Bilimleri Dergisi, 14(4): 420–427

13. **Şengonca M, Koşum N (2005):** Koyun ve Keçi Yetiştirme. Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir.

14. **Şengonca ve ark (2008):** Batı Anadolu için bir süt keçisi: Bornova keçisi. Hayvansal Üretim, 43(2): 79–85

15. **Ünalın A, Pekel E (1997):** Türkiye’de Damızlık Keçi Yetiştiricileri Birliklerinin Kurulması Yönünde Bir Model Çalışması. Hayvancılıkta Örgütlenme Sorunları Sempozyumu. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Zootekni Bölümü, 27-28 Kasım 1997, İzmir.

16. **Yücel E (2002):** Eskişehir (Türkiye)’de yanan orman alanlarının ağaçlandırılması için ağaç ve fidan tipinin belirlenmesi. Ekoloji (Çevre Dergisi), 45(1): 28–36

Geliş Tarihi: 17.09.2010 / **Kabul Tarihi:** 24.12.2010

Yazışma Adresi:

Doç. Dr. Aytekin GÜNLÜ
Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi
Hayvancılık Ekonomisi ve İşletmeciliği Anabilim Dalı
42003, Selçuklu/KONYA
Tel: 0 332 223 26 81
E-posta: agunlu@selcuk.edu.tr